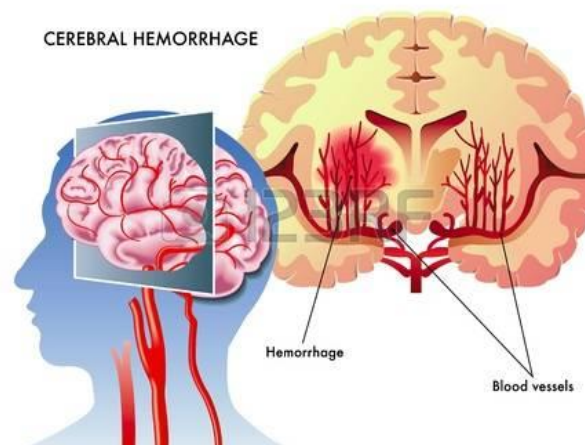

A vérzéses stroke sürgősségi vonatkozásai

Dr. Nagy Tibor

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Kórház, Nyíregyháza

- ▶ A világ fejlett országaiban a **stroke a mortalitási és morbiditási statisztikák előkelő helyén áll.**
- ▶ A **3. leggyakoribb halálok és a tartós rokkantság leggyakoribb előidézője.**
- ▶ **Gazdasági terhe az összes betegség közt a legnagyobb.**
- ▶ Az összes agyi érkatasztrófa kb. **80%-a ischaemias, 20% vérzéses** (intracerebralis vagy subarachnoidalis) **kóreredetű.**

STROKE EPIDEMIOLOGIA, MORTALITÁS

- ▶ Évente kb. **50 000** stroke beteg
- ▶ A hazai statisztikák szerint a **stroke miatti halálozás** 170-185 /100 000 lakos/év
(kb. **16.000 fő/év** , mely az összhálózás kb. 15%-a)
- ▶ Ischaemias stroke: 1 év után a betegek csak 2/3-a él
- ▶ SAV: 1 év után kb. 50 % él
- ▶ Spontán ICH: 1 év után csak 40%-a él

SZERVEZÉS

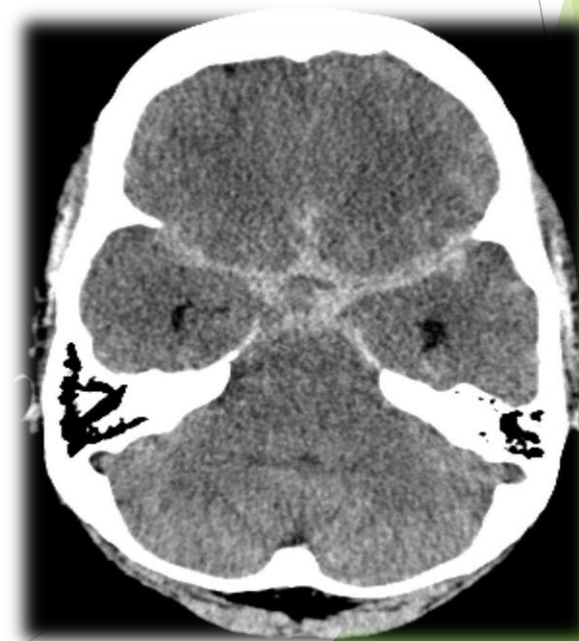
- ▶ **Szakmai célkitűzés** volt , hogy valamennyi **stroke-beteg** (így a vérzéses is) **mihamarabb megfelelő ellátásban** részesüljön, ezáltal a mortalitás is csökkenthető legyen.
- ▶ A **szervezés minősége jól mérhető** a beteg tüneteinek kezdetétől a **kórházba kerülésig eltelt idő**, az **akut CT vizsgálat elkészülési ideje** és a **beérkezéstől a kezelés megkezdéséig eltelt idővel** .
- ▶ Nemzetközileg elfogadott standardok alapján: **door to complet CT time** max. **20-25** perc, **door to needle** max.**50-60** perc.
- ▶ A kórházba érkezés idejét és a kezelés elkezdése közti időt minimalizálni kell, mert vérzéses stroke esetén az ismételt vérzés a betegek állapotának gyors romlását idézi elő és a fatális kimenetelű esetek aránya megnő.
- ▶ A **betegutak optimalizálása** épp oly fontos, mint ischaemiás stroke esetén.
- ▶ Az ellátási láncolat bármely pontján bekövetkező késlekedés a stroke kimenetelét súlyosbíthatja, a kórkép halálozási arányát jelentősen növelheti. Ezért fontos a betegutak kellő átgondolása és **megfelelő kórházi protokollok használata**.

- ▶ Az **akut stroke ellátása** nemzetközi ajánlások alapján **stroke részlegeken a legeredményesebb.**
- ▶ A Stroke Unit Trialist's Collaboration adatai szerint: ha **stroke centrumokban** történik az akut ellátás a **mortalitás 18%-al csökken.**
- ▶ A tünetek kezdetétől számított 3- 4,5 órán belül az ellátása a stroke centrumok feladata, melynek rendelkeznie kell a speciális diagnosztikában és kezelésekből jártas , képzett személyzettel és megfelelő diagnosztikai háttérrel.
- ▶ **Magyarországon jelenleg 38 stroke centrum** működik.

A VÉRZÉSES STROKE LEGGYAKORIBB ALCSOPORTJAI:

- ▶ **1. Intracerebralis haematoma** (10-17%),
- ▶ **2. Intraventricularis haematoma** (az ICH esetek 33-50%-ában valamint spontán is),
- ▶ **3. Subarachnoidalis haematoma** (5%)

INTRACEREBRALIS VÉRZÉS (ICH)

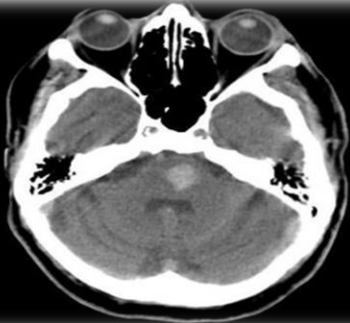
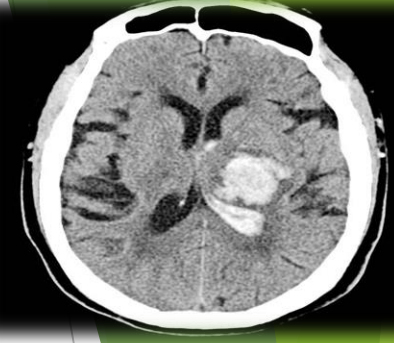
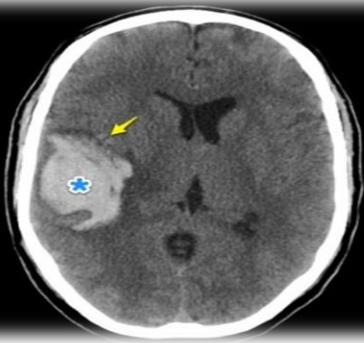
EPIDEMIOLOGIA

- ▶ **Nagy mortalitású kórkép**
- ▶ Gyakorisága: **9-15/ 100 000 fő/év**
- ▶ Leggyakrabban **60 év felett**
- ▶ Egy hónapos **mortalitás kb. 40%**
- ▶ **Kezelés nélkül** a mortalitás kb. **60%**
(nagymértékben függ a vérzés nagyságától,
lokalizációjától, intraventricularis terjedésétől)

ETIOLÓGIA

- ▶ **A spontán ICH 50 %-ban hypertoniás eredetű**
(striatocapsularis: 60%, thalamus: 10-20%, pons: 5-10%
cerebellaris: 2-10%, lobaris: 15%)
- ▶ **Amiloid angiopathia: 20%**
- ▶ **Hemostasis zavarok**
- ▶ **Agydaganatok**
- ▶ **Vascularis strukturális elváltozások**
- ▶ **Drogok (cocain)**
- ▶ **15%-ban az etiológia nem tisztázható**

Az ICH egy sürgősségi - életveszélyes állapot.

- ▶ **Első néhány órában a betegek állapota gyorsan romlik. A betegek szoros felügyelete, a gyors diagnózis és az azonnal megkezdett terápia igen fontos.**
- ▶ **Elsődleges cél, hogy a beteg késlekedés nélkül stroke ellátásra alkalmas helyre kerüljön, és a CT vizsgálat mihamarabb megtörténjen.**
- ▶ **Az ICH az első 24 órában növekedhet, de ez legkifejezettebb az első 4 órában .**
- ▶ **Nagyfokú oedemaképződéssel jár, intraventriculáris irányú terjedést és hydrocephalust okozhat.**

A klinikai tünetek:

Egyértelműen nem állapítható meg, hogy a tüneteket ischaemia vagy vérzés okozza-e, de **néhány aspektus alapján feltételezhető az ICH** :

- hányás
- 220 Hgmm feletti szisztolés vérnyomás
- súlyos fejfájás
- tudatzavar, eszméletvesztés, kóma
- percek-órákon belüli gyors progresszió vérzéses stroke gyanúját veti fel

HOSPITALIS TEENDŐK AZ SBC-N ÉS A LELETEK ÉRTÉKELÉSE

- ▶ Parallel végezzük a belgyógyászati és neurológiai vizsgálatot, az ápolók biztosítják a vénás utat, a laboratóriumi vizsgálatokhoz szükséges vérmintákat, az EKG-t és az elsődleges non-invazív monitorozást (EKG,RR,pulzoximetria). Az általános supportiv kezelés lényegében megegyezik az ischaemias stroke ellátásával.
- ▶ Légzés és keringésstabilizálás után azonnal képalkotó vizsgálatot végzünk.(CT/MR)
- ▶ Az első képalkotó vizsgálatnál már **kiszűrhetjük azokat** a betegeket **akik** a vizsgálatkor **még véreznek**, ill. nagy esélyük van arra, hogy a következő órákban rávérezzenek. Erre a **kontrasztos CT-n** látható **spot jel** látszik a legalkalmasabbnak, ami kontrasztkilépésre utal.
- ▶ A betegek tüneteinek komplex sürgősségi értékelése: kórtörténet, fizikális vizsgálat, vér és vizelet vizsgálatok, további rutinvizsgálatok.
- ▶ **ICH checklist**a az első órában: RR monitorozás, PI, aPTI, Thr, INR, CT/MRI a vérzés mértékének megállapítására, GCS score, ICH score

ICH SCORE

Jellemzők	Lelet	Pont
GCS	3-4	2
	5-12	1
	13-15	0
Életkor	>=80	1
	<80	0
Lokalizáció	Infratentorialis	1
	Supratentorialis	0
ICH volumen	>=30cc	1
	<30cc	0
Intraventricularis vérzés	Igen	1
	Nem	0
ICH score		0-6 pont

ICH score	30 napos mortalitás
0	0%
1	13%
2	26%
3	72%
4	97%
5	100%
6	100%

DIAGNOSZTIKUS AJÁNLÁS:

- **CT/MR** vizsgálat **sürgős elvégzése** szükséges **az ischaemiás stroke és az ICH elkülönítése érdekében** (I;A)
- **CTA és kontrasztos CT** elvégzése megfontolandó a vérzés növekedése szempontjából **veszélyeztetett betegeknél** (IIb;B)
- CT angio- és venográfia, kontrasztos CT, MRI, MR angio- és venográfia , katéteres angiográfia lehet alkalmas a strukturális léziók, vascularis malformációk, tumorok kimutatására klinikai vagy radiológiai gyanú esetén (IIa;B)

AZ ELSŐ ÓRA „GOLDEN HOUR„ TEENDŐI

- ▶ Gyors diagnózis felállítás
- ▶ Rövid klinikai értékelés a beteg állapota és az ICH jellemzői alapján
- ▶ Korai intervenció irányába tett lépések:
  - vérnyomás rendezés
  - véralvadási folyamat rendezése
  - szükséges-e korai beavatkozás ?

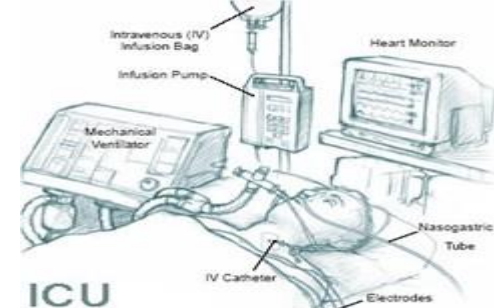
- ▶ **A sürgősségi ellátást követően a betegeket mihamarabb speciális stroke központba vagy idegsebészeti osztályra kell szállítani.**
- ▶ **A beteg vérnyomásának és hemostatusának rendezését már az SBO-n meg kell kezdeni , nem szabad várni addig, míg a beteget magasabb progresszivitási szintű centrumba szállítják.**
- ▶ **A Sürgősségi Osztálynak rendelkeznie kell szállítási protokollal a magasabb progresszivitási szintű ellátóhelyre történő szállításához.**

A KEZELÉS FŐ SZEMPONTJAI

- 1) **Az újravérzés megakadályozása**
  - 2) **Az intracranialis nyomásfokozódás gyógyszeres és sebészi csökkentése**
- **Korai fázisban a cél a haematoma növekedésének megakadályozása (haemostasis és a vérnyomás rendezése)**

KEZELÉS

- ▶ Tekintettel a gyakran súlyos és gyorsan változó állapotra, **komplex és agresszív gyógyszeres terápia** és beavatkozások válhatnak szükségessé.
- ▶ A beteg az **első 72 órát emelt szintű specializált helyen** töltsse!
- ▶ RR mérés, EKG monitorozás, pulzoximetria, standardizált neurológiai állapotfelmérés, T, VC gyakori mérése alapvető.
- ▶ **Invazív monitorozás**, vasoaktív szerek adása, invazív vérnyomás monitorozás, ICP mérés **invazív eszközzel**
- ▶ **Szabad légút** biztosításával, **ha szükséges lélegeztetéssel** kerülni kell a hypoxiát ($pO_2 > 60$ Hgmm, $pCO_2 < 50$ Hgmm)
- ▶ **Aspiratio veszélyének csökkentése** (nasogastrikus v. orogastrikus szonda)

HEMOSTASIS ZAVAR KEZELÉSE

- ▶ **Kockázati tényezőt jelent az orális anticoagulans terápia**, továbbá veszélyeztetettek akik öröklött vagy szerzett **thrombocytá rendellenességben** vagy **véralvadási faktorhiányban** szenvednek. **Orális anticoagulans terápiában** részesülő betegek **12-20%-nál** fordul elő **ICH**. 50 év feletti anticoagulált egyéneknél a rizikó 10x-es.
- ▶ Az **új típusú OAC** szerek **kisebb kockázatot** jelentenek, **mint a warfarin**.
- ▶ **Súlyos véralvadási faktorhiányban** vagy **súlyos thrombocytopenia** esetén megfelelő faktorpótlás vagy thrombocytá **pótlás** szükséges (I;C)
- ▶ K-vitamin antagonistát (**VKA**) szedő betegeknél **ICH** esetén **minél előbb normalizálni kell az INR szintet**:
  - 1./a kumarint el kell hagyni,
  - 2./K-vitamin függő alvadási faktorok pótlása (PCC, hiánya esetén FFP). PCC esetén kevesebb a szövődmény, mint FFP esetén. Dózis: PCC : INR-től függetlenül 30NE/kg ;FFP:átl. 15ml/kg
  - 3./ K-vitamin iv. (hatáskezdet: 4-6 ó, max. hatás csak 24 óra után) Dózis: 2.5 mg
- ▶ **PCC hamarabb rendezi az INR értékét** és kevesebb komplikációt okoz (IIb;B) **mint az FFP**.
- ▶ **Fast Trial alapján rFVIIa** vagy más alvadási faktor pótlás jelenleg **nem ajánlható rutinszerűen az ICH/IVH kezelésére**.
- ▶ A rFVIIa nem javasolható VKA hatásnak ellensúlyozására ICH-ban.

- ▶ Az új típusú **OAC** szerek esetén spec. antidóttummal a dabigatranon kívül még nem rendelkezünk.
- ▶ **FEIBA , PCC vagy rFVIIa** használata jön szóba. FFP hatása nem bizonyított. K-vitamin nem hatásos.
- ▶ A **Praxbind** (idarucizumab) mellett a **FEIBA, a rFVIIa** a direkt trombin inhibitor **dabigatran** (Pradaxa) esetén hatásos.
- ▶ A **PCC** ajánlott a direkt Xa faktor inhibitor **apixaban** (Eliquis), **rivaroxaban** (Xarelto) és **edoxaban** (Lixiana) eseteiben használható. **Aktív szén adható**, amennyiben ezen készítményekből a beteg **2 órán belül vett be. Dabigatran esetében haemodialízis is megfontolható**
- ▶ **Protamin-szulfát adható heparin antagonistaként** akut intracerebralis vérzésben. (Iib, C)
- ▶ **Tranexámsav** alkalmazásával kedvező eredményt mutattak ki, de alacsony evidencia értéke alapján **jelenleg nem javasolható**. (csak kevés , kis esetszámú közlemény született)

VÉRNYOMÁSKEZELÉS

- ▶ **ICH kialakulásakor** a vérnyomás jelentősen emelkedik.
- ▶ **140-150 Hgmm feletti** szisztolés vérnyomás **2x** emeli a **halálozást**.
- ▶ 2 pilot vizsgálat- **INTERACT** és **ATACH** - **foglalkoztak az akut vérnyomáscsökkentés hatásaival ICH-ban**. A vizsgálatok azt mutatták , hogy **minél előbb csökkentik a vérnyomást, annál kifejezettebb a haematoma növekedést megelőző hatás**.
2016.05-ban ATACH-2 lezárult . (120 Hgmm alatti RR nem nyújt előnyt)
- ▶ **Iv. adható vérnyomáscsökkentők: labetalol, urapidil, esmolol, enalaprilát, nitroprussid**

Ajánlás:

- ▶ **Ismétlődő vérzés megelőzése céljából a vérnyomás folyamatos, szoros monitorozása** szükséges. A vérnyomáskontroll a tünetek fellépését követően azonnal indokolt. (I;A)
- ▶ Azon betegek esetén , akiknek szisztolés vérnyomása **150 és 220 Hgmm közötti** és a vérnyomás akut rendezésének nincs kontraindikációja, a **vérnyomás csökkentése 6 órán belül 140 Hgmm-ig** biztonsággal elvégezhető (I;A) és a betegség kimenetele szempontjából is kedvező (IIa;B)
- ▶ **220 Hgmm feletti** szisztolés vérnyomás esetén **agresszív vérnyomás csökkentés** szükséges folyamatos iv. infúzió és szoros monitorozás mellett (IIb;C)
- ▶ Hosszú távú **cél a 130 Hgmm szisztolés és a 80 Hgmm-es diasztolés érték** elérése .

AZ INTRACRANIALIS NYOMÁS CSÖKKENTÉSE

- ▶ ICP fokozódást nagy térszűkítő ICH és hydrocephalus okoz
- ▶ Fokozott koponyaűri nyomásra utal :
  - Fejfájás
  - Hányás (gyakran hányinger nélküli sugárhányás)
  - Papilla oedema
  - Somnolentia
  - Tarkó kötöttség
  - Két oldali n.abducens paresis
  - Chusing reflex (bradycardia, szisztolés RR emelkedése alacsony diasztolés mellett, légzésszám csökkenése)

- ▶ **Pozicionálás** (a fej, ill. a törzs megemelése), fájdalomcsillapítás, szedálás,
- ▶ **Osmodiuretikumok** adása (mannitol, hipertoniás sóoldat).
- ▶ **Átmeneti kontrollált hyperventilláció , sz.e** barbiturátkóma
- ▶ **Tartósabb ICP emelkedés esetén liquorlebocsájtás** kamrai **liquordrenázson keresztül** , az 50-70 Hgmm közötti CPP fenntartása.
- ▶ Az ICP mérésére alkalmas fiberopticus eszköz a parenchimás szövetbe vagy az agykamrákba vezethető , mely utóbbinak terápiás haszna a liquor elvezetésében van. Ezzel az ICP azonnal csökkenthető. (kockázata az infekció és a vérzés)
- ▶ Ha a **klinikai tünetek és a CT vizsgálat indokolja ICP monitorozás szükséges**
- ▶ **8 v. az alatti GCS esetén v. transtentorialis herniatio v. hydrocephalus esetén ICP monitorozás és kezelés szükséges.** A CPP 50-70 Hgmm közötti fenntartása indokolt. (IIb;C)
- ▶ ICP emelkedésére nem invazív módon a **TCD vizsgálat** segítségével a pulzatilitási indexből következtethetünk.
- ▶ Emelkedett ICP esetén **szteroid adása nem indokolt.** (III;B)

HYDROCEPHALUS

- ▶ **Hydrocephalus esetén kamradrén behelyezése indokolt, különösen eszméletlen beteg esetén. (IIa;B)**
- ▶ **Amennyiben a haematoma eltűnésével a liquorkeringés nem rendeződik és növekvő kamratágulatot észlelünk, shuntimplantatio válhat szükségessé.**

INTRAVENTRICULARIS HAEMATOMA (IVH)

- ▶ ICH betegek **33-50%-ában van IVH** , ami **kedvezőtlen kimenetelt** jelent.
- ▶ IVH jelenléte esetén **51%-os** a halálozás.
- ▶ A legtöbb IVH **másodlagos** , legtöbbször **basalis ganglionokat és a thalmust érintő hipertenzív ICH-oz társul.**
- ▶ **Kezelés:**

Jelentős IVH esetén kamradrainen keresztül urokinázzal v. tPA-val történő fibrinolízis kis esetszámú vizsgálatok meta analízise szerint **lényegesen csökkenti a rossz kimenetelt** , azzal **szemben ha csak kamradrént** használnak (22% vs. 87%). A szövődmények aránya alacsony az eddigi eljárások során, de a **hatékonysága és és biztonságossága csak a folyamatban lévő nagyobb tanulmányok után mondhatóak ki.** (CLEAR III 2016 febr. : a legjobb eredményt akkor érték el, ha a véralvadék 90%-át eltávolították)

- ▶ IVH esetén **intraventricularis rt-PA alkalmazásának alacsony a kockázata** (a hatásossága és biztonságossága még nem kellően tisztázott)(IIb,B)
- ▶ IVH kezelésére **alternatív megoldások** (endoszkópos evakuáció, ventriculostomia, peritonealis shunt)ismertek, de hatékonyságuk kérdéses.
- ▶ IVH esetén az **endoscopos kezelés hatásossága bizonytalan.** (IIb;B)

EPILEPSIA ÉS EGYÉB KOMPLIKÁCIÓK

- ▶ **Epilepsiás tünetek 16%-ban fordulnak elő az ICH-t követő 1 héten belül. Corticalis területet is érintő agyvérzés a legnagyobb kockázati tényező.**
- ▶ **Epilepsiás roham esetén antiepileptikus kezelést kell kezdeni. (I;A)**
- ▶ **Non-convulsiv status epilepticus esetén a betegeket antiepileptikus kezelésben kell részesíteni. (I;C)**
- ▶ **Antiepileptikum profilaktikus adása ICH esetén nem javasolt. (III;B)**
- ▶ **A vérzéses stroke-ot követően is igen gyakoriak a komplikációk.**
(aspiratio, pneumonia, légzési nehézség, PE, szepszis.)
- ▶ **Nyelészavar esetén a betegek nasogastrikus vagy percutan gastrostomán keresztül táplálhatóak az aspiratio megelőzése céljából.**
- ▶ **Az oralis beviteli mód megkezdése előtt minden beteg esetében a nyelés vízzel történő ellenőrzése szükséges , a pneumonia kockázatának csökkentése céljából. (I;B)**
- ▶ **Láz igen gyakori ICH-ban, főleg az IVH esetén. A láz összefüggésben áll a haematoma növekedésével és a betegség kedvezőtlen kimenetelével.**
- ▶ **A halálesetek 50%-a kapcsolatban áll a fellépő komplikációkkal.**

THROMBOEMBOLIAS PROFILAXIS

- ▶ **Vénás thromboembolia profilaxis céljából ICH esetén intermittáló pneumatikus kompresszió alkalmazása indokolt az első kórházi naptól.**
- ▶ Kompressziós harisnya önmagában MVT profilaxis céljából nem elegendő.
- ▶ **Vérzés megszűnését követően** alacsony dózisú **LMWH** v. UFH adása indokolt lehet thromboembolias **profilaxis céljából** azon esetekben akiknél a **tünetek** megjelenését **követő 1-4 nappal** még nem mobilisak (I Ib, B)
- ▶ PE v. MVT tüneteit mutató betegeknél antikoaguláns therápia v. véna filter behelyezése indokolt lehet- figyelembe véve a vérzés óta eltelt időt, a haematoma stabilitását, a vérzés okát és a beteg általános állapotát (IIa;C)

SEBÉSZI KEZELÉS

- ▶ **Több klinikai vizsgálat történt az ICH-ban a szóba jövő sebészeti és konzervatív terápia hatásosságának összevetése céljából, melyek nem támasztották alá a sebészeti beavatkozások hasznát. (STICH I-II)**
- ▶ **Számos esetben a vérzés lokalizációjától függően a sebészi beavatkozás életmentő lehet vagy kedvezőbb kimenetellel jár.**
- ▶ **Cél a liquorkeringés fenntartása, a herniatio megelőzése, az ICP csökkentése, a cellularis toxicitas kivédése.**

AJÁNLÁSOK

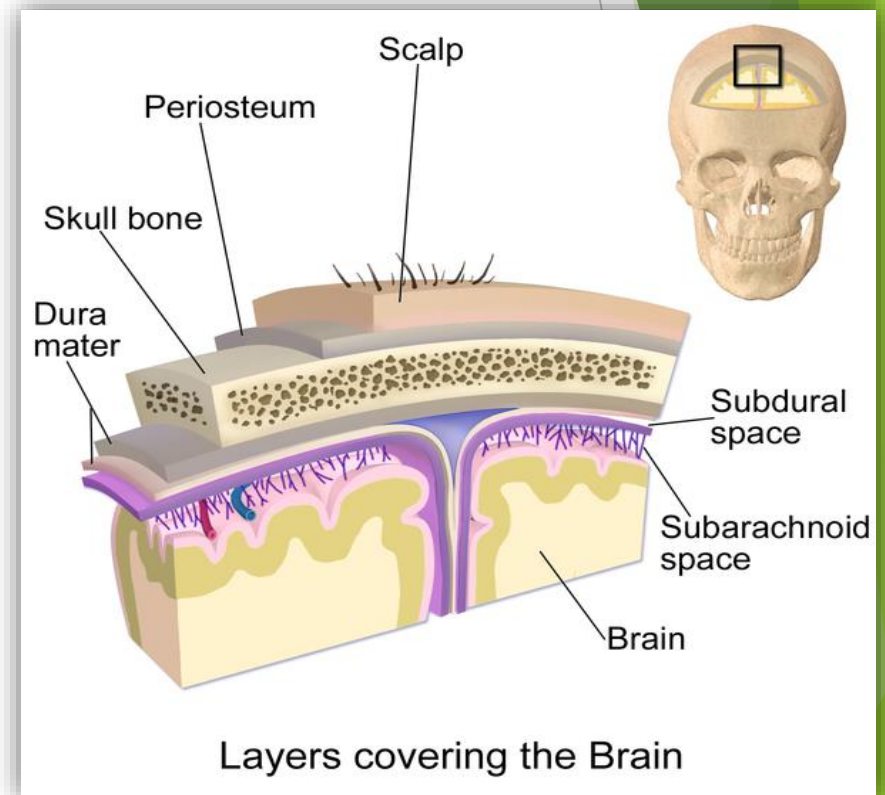
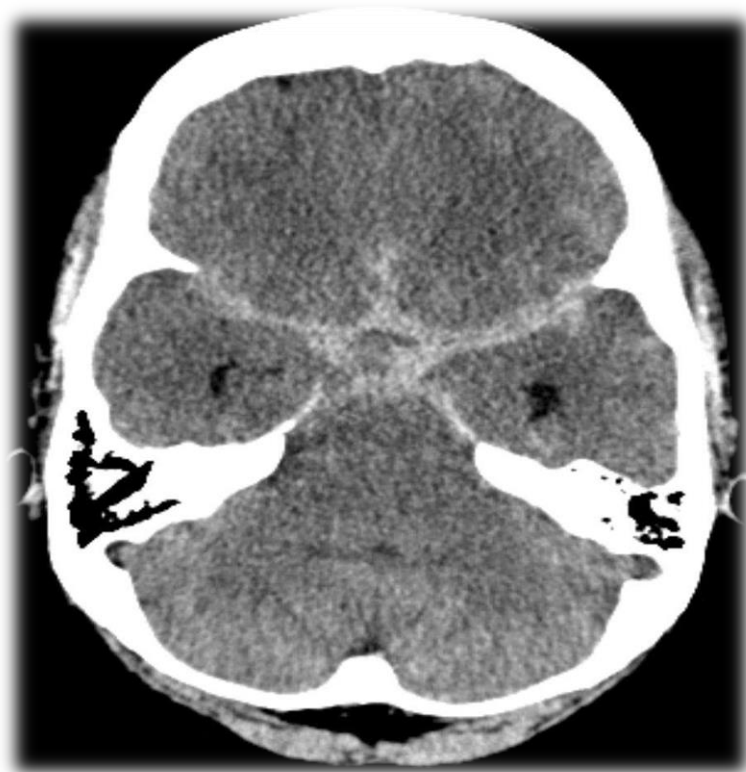
- ▶ **A sebészi beavatkozás hasznossága a legtöbb supratentorialis ICH-s betegnél nem megalapozott. (IIb;A)**
- ▶ **A haematoma korai leszívása nem hasznosabb, mint később** mikor a beteg állapota már romlik. (IIb;A)
- ▶ **Supratentorialis haematoma kiürítése életmentő beavatkozás lehet** romló neurológiai tünetek esetén (IIb;C)
- ▶ **Supraentorialis haematomás, comatosus betegnél jelentős középilonali áttolással járó nagy méretű haematoma vagy gyógyszeres kezelésre nem reagáló emelkedett ICP esetén a decompresszív craniectomia (DC) a haematoma leszívásával v. anélkül csökkentheti a halálozást (IIb;C)**
- ▶ **Minimális invazív technikával (sztereotaxiás vagy endoszkópos úton) történő véralvadék eltávolítás hatásossága (akár thrombolitikum alkalmazásával v. anélkül) nem tisztázott(IIb;B) (MISTIE-III folyamatban)**
- ▶ **Cerebellaris vérzés** esetén romló neurológiai tünetek v. agytörzsi kompresszió ill. kamrai obstrukció okozta hydrocephalus esetén **sürgős műtét** szükséges! (I;B)
- ▶ **Típusos capsularis vérzés** , basalis ganglionvérzés eseteiben- ha **nem áll fenn tudatzavar** és súlyos paresis- **műtét nem szükséges.**

- ▶ **A > 3 cm cerebellaris ICH** agytörzsi kompresszióra utaló tünetek és/vagy hydrocephalus vagy az infratentorialis liquorterek kompressziója esetén **minél előbb indikált a haematóma eltávolítása**. Hydrocephalus esetén **kamradrén behelyezése** kiegészítő kezelésként indokolt.
- ▶ **Ha a cerebellaris ICH < 3 cm** , ahol nincs agytörzsi kompresszió v. hydrocephalus , **konzervatív terápia is elegendő**.
- ▶ A STICH vizsgálat azt találta, hogy a **felszín közeli** (≤ 1 cm-re lévő) 30 cm³-től nagyobb lebenyi **haematómák** esetén **kraniotómiából** történő eltávolítása a vérzésnek 96 órán belül előnyös lehet.

A KEZELÉS IRÁNYELVE ÖSSZEFOGLALVA

- ▶ **Az első néhány órában az újravérzés megállítása ill. megakadályozása, majd ezt követően a vérömleny eltávolítása a parenchymából ill. az agykamrákból.**
- ▶ **A haematóma ill. következményes liquor passzázs zavar okozta ICP fokozódás csökkentése, az agyi perfúziós nyomás (CPP) fenntartása ill. egyéb supportív kezelés .**

SUBARACHNOIDEALIS VÉRZÉS

EPIDEMIOLOGIA

- ▶ A primer SAV a **stroke** esetek kb. **5%-át** teszik ki
- ▶ Incidencia: **6-9/100 000** fő
- ▶ **Nők** esetében gyakoribb (kb. 1.6 x)
- ▶ Viszonylag fiatalabb korban jelentkezik (**csúcsát kb. 50-60 évesek között éri el**)
- ▶ **60 év felettek halálozási aránya 3x-os**
- ▶ Magyar adatok évi 4-500 SAV kórházi felvételt mutatnak (**évi 5-600 SAV beteg**)

Mortalitási adatok

- ▶ első nap 25-30%
- ▶ első héten 40-45%
- ▶ az első hónapban 50-60%
- ▶ az első évben 65%

ÚJRAVÉRZÉS KOCKÁZATA

- ▶ **első 24 órában ellátás nélkül 15%** (ennek 70%-a 2 órán belül)
- ▶ **első hónapban kb. 20-30%.**
- ▶ **4 hét után a reruptúra aránya már csak 3%**
- ▶ **ellátatlan aneurysmák esetén minden 3. beteg- aki az első vérzésből felépül- 6 hónapon belül meghal.**

SAV Rizikófaktorok

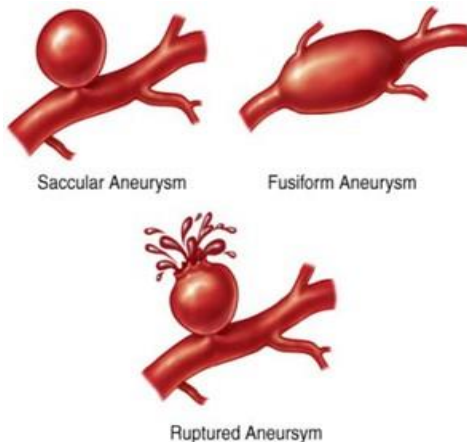
- ▶ Magas vérnyomás
- ▶ Női nem
- ▶ Dohányzás
- ▶ Túlzott alkoholfogyasztás
- ▶ Kokainabúzus
- ▶ Korábbi SAV során kimutatott nem ruptúrált aneurysma
- ▶ 10%-ban familiaritás (van Gijn 2007)

Aneurysmával társuló ritka kórképek:

- Coarctatio aortae
- Polycisztás vese
- Fibromuscularis dysplasia
- Moya-moya betegség
- Ehler- Danlos szindróma
- Marfan szindróma

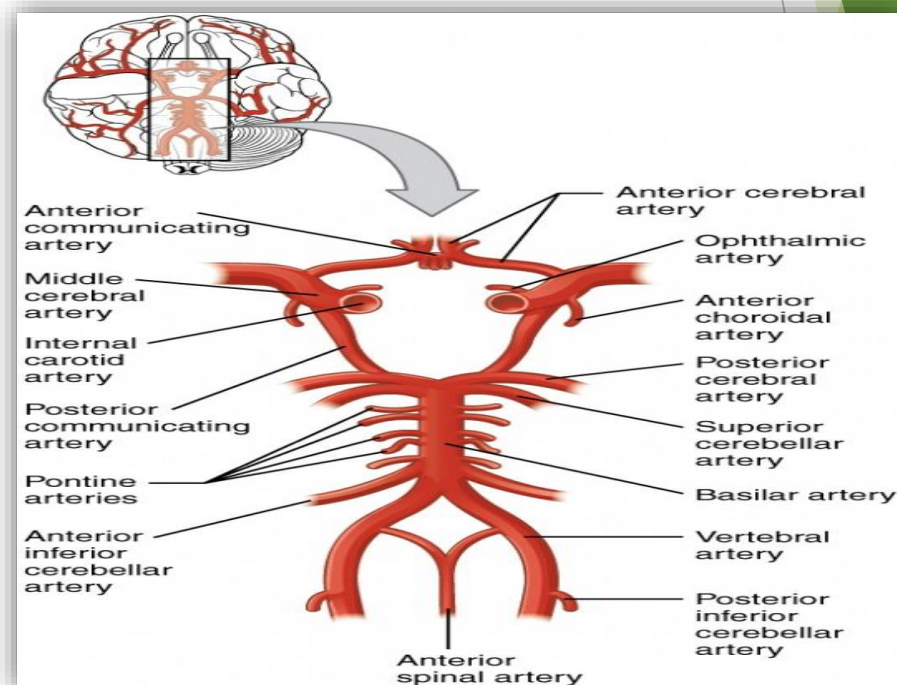
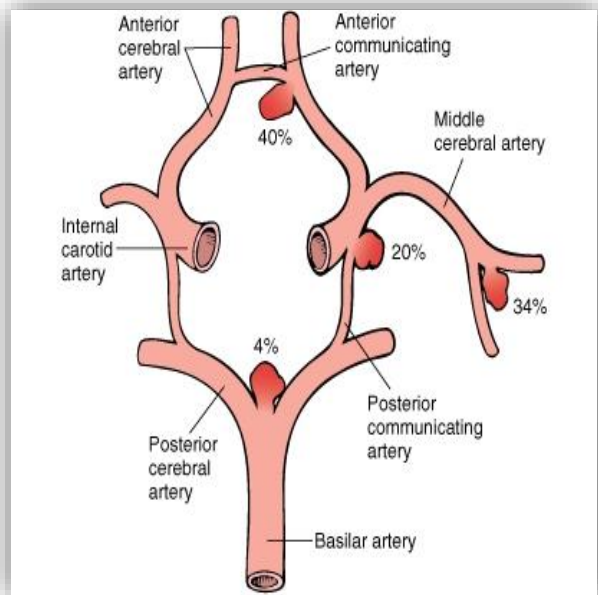
ETIOLÓGIA

- ▶ Aneurysma ruptúra 85%
- ▶ Perimesencephalicus és peripontin nem aneurysmális 10%
- ▶ AV malformáció kb. 5%
- ▶ Dissectio
- ▶ Vénás thrombosis
- ▶ Amiloid angiopathia
- ▶ Agyi vasoconstríktós szindróma
- ▶ Kokain abusus

WILLIS KÖR ÉS AZ ANEURYSMÁK

- ▶ 85-95%-ban az a. carotis rendszer érintett
- ▶ 5-15%-ban a vertebralis rendszer érintett

ANAMNESIS

- ▶ Familiáris előfordulás
- ▶ Korábban lezajlott SAV
- ▶ Cerebrovascularis betegség
- ▶ Polycystás vese illetve egyéb aneurysmával társuló ritka kórképek

AKUT TÜNETEK

- ▶ **Tarkótáji ütésszerű** vagy a korábitól eltérő **jellegű fejfájás** (néha jellegtelen a fejfájás , ezért diagnosztikus tévedés is előfordulhat)
- ▶ **Hányinger, hányás**
- ▶ **Tudatzavar**, azonnali eszméletvesztés, epilepsziás roham
- ▶ Órákkal később **meningealis izgalmi jelek**
- ▶ **Góctünetek**: vérzés lokalizációjától függően
  - ACP aneurysma => III. agyideg bénulás
  - ACM aneurysma => hemitünetek
  - A basilaris aneurysma => agytörzsi vagy cerebellaris tünetek

A betegek 25%-ban **jósló fejfájások** jelentkeznek, melyek vérvérzést jeleznek

- ▶ **Perzisztáló fejfájással és nyaktáji fájdalommal** társul.
- ▶ Ha a vérvérzés korán kimutatható, az hatásosabb kezelést tesz lehetővé a betegek számára.
- ▶ EKG: QT megnyúlás, ischaemias jelek jelennek meg melyek a figyelmeztető vérvérzés mutatója lehet.

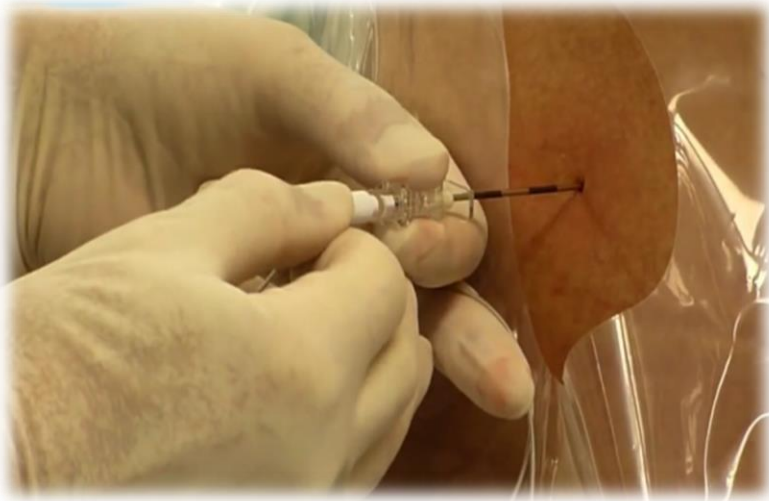
- ▶ **Súlyos fejfájás** fel kell hogy vesse a **SAV gyanúját** (I,B)
- ▶ Ha subarachnoidealis vérzést feltételezünk, **sürgősen CT** vizsgálatot kell végezni (I,B)
- ▶ A 24 órán belül elvégzett CT szenzitivitása 95%.
- ▶ Szelektív **CTA-t** kérünk **az aneurysma kimutatására.**

FISCHER GRADE

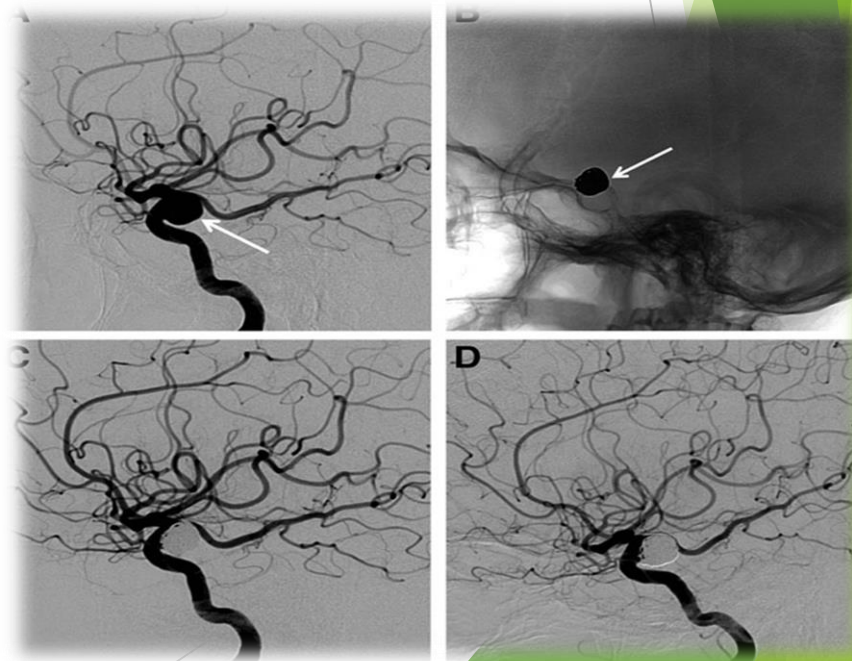
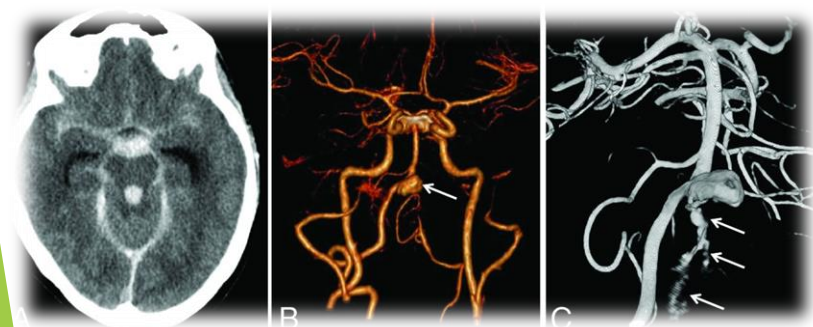
Fischer skála stádium	Leírás
1.	A CT felvételen nem látható vér
2.	Diffúz, vékony subarachnoidealis vér (vastagsága < 1 mm)
3.	Lokalizált vér és/vagy a subarachnoidealis vér (vastagsága > 1 mm)
4.	Intracerebralis vagy intraventricularis vérzés, a subarachnoidealis térben diffúzan vagy anélkül

LUMBALPUNCTIO

- ▶ Amennyiben a **SAV** klinikai gyanúja fennáll, de a **CT/MR** nem támasztja alá a felvetett diagnózist Lp. Szükséges (II,B)
- ▶ A vérzést a liquor véressége vagy krónikus szakban xantochromiája igazolja

- ▶ **Valamennyi agyi nagyér DSA vizsgálatát el kell végezni, amennyiben a vérzés forrása nem azonosítható CTA-val és a CT-n típusos SAV mintázat látható. (II,B)**
- ▶ Amennyiben aneurysma nem látható a CTA ill. DSA megismétlése szükséges. (III,C)

- Mivel a **SAV sürgősségi kórkép** és az első 24 órában 25-30%-os a halálozás , ezért a **diagnózis** felállítását követően (CT, sz.e., Lp, majd CTA) a rupturált aneurysma ellátásának van prioritása.

Hunt Hess skála

Hunt Hess stádium	Tünetek	Túlélés
I.	Tünetmentes v. enyhe fejfájás, minimalis tarkókööttség	70%
II.	Kp. Súlyosfejfájás, tarkókööttség, agyidegtünetek	60%
III.	Somnolentia, zavartság, enyhe göctünetek	50%
IV.	Sopor, kp. súlyos hemitünetek, vegetatív zavarok	40%
V.	Coma, extensiós görcsök	10%

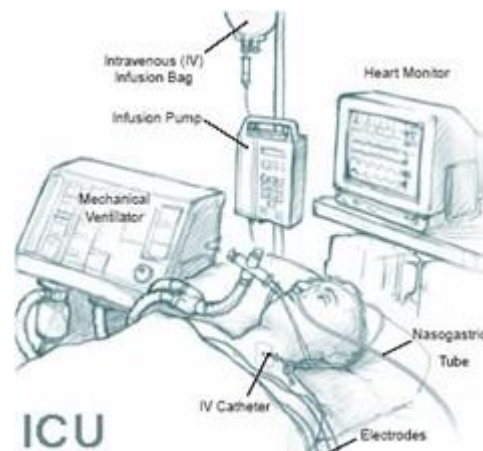
ÁLTALÁNOS ELJÁRÁSOK

Szoros monitorozás szükséges legalább az aneurysma zárásáig

1. Folyamatos EKG monitorozás, GCS és a neurológia status rögzítése (fokális deficit meghatározása), a vérnyomás és a testhő legalább óránkénti monitorozása
2. TCD vizsgálat naponta

Tartózkodni kell minden olyan szituációtól, mely az ICP emelkedésével jár legalább az aneurysma zárásáig.

1. Immobilizálás (ágynyugalom)
2. Sz.e. laxatívumok adása
3. Antiemetikumok
4. Fájdalomcsillapítás

VÉRNYOMÁS

- ▶ Minden esetben **egyénre szabottan kell beállítani.**
- ▶ A vérnyomás **olykor a fájdalomcsillapítással ill. nimodipinnel is csökken.**
- ▶ A reruptúra veszélyének csökkentése céljából a **szisztolés értéket 180 hgmm alatt kell tartani**, míg az aneurysma sebészi /intervenciós ellátása meg nem történt. Az artériás középnyomást 90 hgmm felett kell tartani.
- ▶ **Normotensiosoknál 120-140 Hgmm, hypertoniásoknál 130-160 Hgmm közötti az ajánlott vérnyomás.**

FOLYADÉK ÉS ELEKTROLIT HÁZTARTÁS

- ▶ Vénabiztosítás (CVP)
- ▶ Tartós húgyhólyagkatéterezés
- ▶ **Normovolaemiára** törekvés
- ▶ Elektrolitháztartás monitorozása
- ▶ **Neuroprotectív kezelés:** hypo és hyperglycaemia, hyponatraemia és a láz kezelése
- ▶ Vértkép és vércukor rendszeres ellenőrzése
- ▶ 10 mmol/l feletti vércukorszint kezelése

FÁJDALOM ÉS LÁZCSILLAPÍTÁS

- ▶ 3-4 óránként 500 mg **paracetamol**
- ▶ ASA-t az aneurysma zárásáig nem adunk
- ▶ Súlyos fájdalom esetén **tramadol, kodein**, még súlyosabb esetben **piritramid** adható
- ▶ A megemelt testhőt mind fizikális, mind gyógyszeres úton csökkenteni kell

THROMBOSISPROFILAXIS

- ▶ Az **aneurysma zárásáig** intermittáló **pneumatikus kompressió** és/vagy **rugalmas harisnya** viselése szükséges (randomizált vizsgálatok a 2 módszert együttesen hatékonyabbnak találták)
- ▶ Mélyvénás thrombosis megelőzése céljából **LMWH** adása indokolt az **aneurysma zárását követő 12 óra elteltével**.
- ▶ Amennyiben az **aneurysma zárása endovascularis úton** történik, úgy az ellátást követően az **LMWH azonnal** indítható (B,II)

ANTIPILEPTIKUS KEZELÉS

- ▶ Klinikailag megnyilvánult **epilepsziás roham esetén** alkalmazandó
- ▶ Kezdetben a **betegek 7%-nál**, majd az első héten még 10%-nál figyelhető meg epilepsziás rosszullét
- ▶ Profilaktikus alkalmazásra nincs evidencia

A KEZELÉS CÉLJA

- ▶ **A rávérzés megelőzése, a későbbi ischaemiás károsodások elkerülése**
- ▶ **Az aneurysma 72 órán belüli ellátása** (a vasospasmus megjelenése előtt) szükséges (III, C) (ezt az állapot súlyossága nem befolyásolja), ezáltal a **reruptura csökkenthető.**

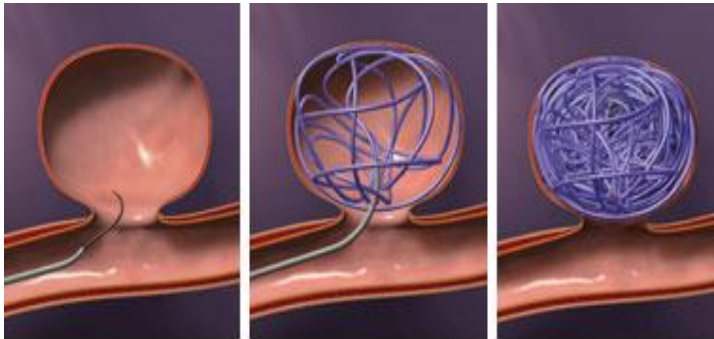
A rupturált aneurysma ellátása során elsődleges **cél az aneurysmanyak teljes elzárása**, az ismételt ruptura és vérzés megelőzése.

Hunt Hess I-III : Korai műtét

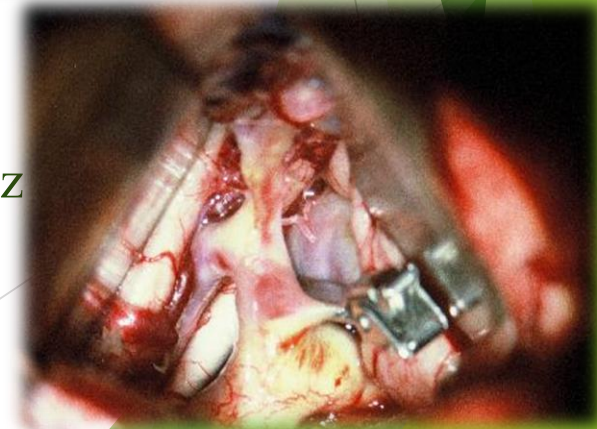
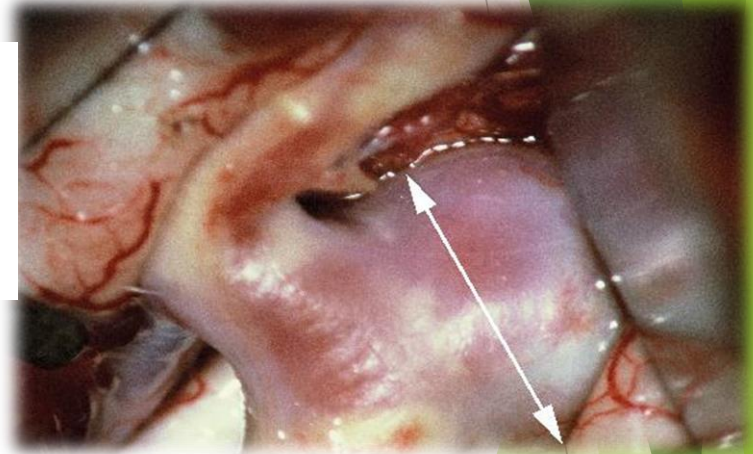
Hunt Hess IV-V: Rossz prognózisú, késleltetett műtét

ANEURYSMA ELLÁTÁS

▶ A rupturált aneurysma ellátására **2 eljárás** alkalmas:
endovascularis zárás vagy mikrosebészeti **klippelés**

American Society of Interventional & Therapeutic Neuroradiology

▶ Amennyiben az aneurysma ellátására mindkét eljárás alkalmas (stent és ballon nélkül) és biztonságos, akkor az endovascularis intervenciót kell választani (I,A)

**AZ ELLÁTÁS MINDKÉT ELJÁRÁSBAN GYAKORLOTT ,
TECHNIKAILAG IS FELKÉSZÜLT CENTRUMOKBAN
TÖRTÉNIK
MAGYARORSZÁGON: BUDAPEST (OITI), DEBRECEN,
MISKOLC, PÉCS, SZEGED**

Kezelési táblázat

Szempon	Klippelés	Endovascularis intervenció
életkor	70 év alatt	70 év felett (II,B)
ICH jelenlét	van	Nincs (II,B)
Aneurysma localisatioja	MCA és pericallosus (III,B)	Posterior (III,B)
Aneurysma nyak	Széles	Keskeny
Aneurysma konfiguráció	Aneurysmazsákból közvetlenül eredő ágak	Unilobaris forma
Egyéb	Endovascularis beavatkozás szempontjából kedvezőtlen anatómia	

SZÖVŐDMÉNYEK

Hydrocephalus:

- ▶ A SAV **akut szakaszában 20%**, mely az esetek felében 24 órán belül spontán rendeződik
- ▶ **Chronikus stádiumban kb. 10 %-ban**
- ▶ Elülső rendszeri aneurysmák (ACA, ACoA) esetén nagyobb arányban alakul ki hydrocephalus.
- ▶ CT-vel igazolt **hydrocephalusban** és amennyiben a III. ill. IV. kamra vérrel telt, **külső kamradrain bevezetése** szükséges

Vasospasmus:

- ▶ A késői cerebralis ischaemia megelőzése céljából nimodipint kell adni (6x60 mg) (I,A)

- ▶ Amennyiben az orális bevitel nem megoldható iv. bevitel válhat szükségessé (centrális vénán keresztül)
- ▶ A ruptura korai szakaszában el kell kezdeni a kezelést, a normovolaemiát kell tartani és a hypovolaemiától óvakodni kell.
- ▶ MgSO₄ adása nem javasolt
- ▶ Sztatinokkal kapcsolatban ebből a szempontból a klinikai kutatások még tartanak
- ▶ Az indukált hypertensio és hypervolaemia nem ajánlott (nincs evidencia ezzel kapcsolatban) (IV, C)

AKUT ANEURYSMA RUPTÚRA KEZELÉSI PROTOKOLL

► Sürgősségi ellátás:

1. **Állapot stabilizálás - ABC szerint**
2. **SAV diagnózis felállítása: CT**, ha biztos a klinikum és negatív a CT: Lp.
3. **Konzílium speciális végleges ellátásra kijelölt centrummal**
4. **Aneurysma kimutatása: DSA**
5. **Reruptura megelőzése:**
  - nyugalomba helyezés
  - fejfájás csillapítása
  - vérnyomás stabilizálás
  - Sz.sz. szedálás
  - emelkedett ICP csökkentése: sz.e. kamradrain behelyezése

AKUT ANEURYSMA RUPTURA KEZELÉSI PROTOKOLL

- ▶ **Sebészi megoldás:** végleges ellátás speciális arra kijelölt centrumokban
  1. Akut endovasculáris műtét
  2. Akut transzkraniális műtét
  3. Krónikus ellátás

Köszönöm a figyelmet!

